

'לא תוסיפו' וגו' – זו הבטחה דכל מי שהוא משרשא וגזעא קדישא דישאל, לא יבוא לו הרהור ומחשבה זו כלל בלבו ח"ו לומר 'לא יראה וגו' א- להי יעקב, דכל מי שמזרע יעקב מאמין שהוא רואה ומבין ומשגיח בפרטות, והוא אמונה הכללית, וזהו לא תספו – לשון רבים. ואז ראו אח"כ כל אחד בפרט בים, ומזה נצמח אח"כ השגה דכל אחד בפרט במתן תורה דאשר הוצאתיך וגו', כפי ההוצאה שהשגת בפרט נפשך כן תשיג אנכי בפרט, כנ"ל' (מתוך רסיסי לילה טו).

עוד על כח הכישוף שבמצרים, ע' מחשבות חרוץ כג.

ועל יוחנא / יוחני בעל כשפים – ע' במובא ביוסף דעת זכחים טב.

'מתוך שרגילין בשמן זית – חכמה מצויה בהן' –

'... ולכך פרשיות אלו קורין בחנוכה, שהיה הנס בשמן – שרומז לחכמה, כמו שאמרו ז"ל בב"ב ובמנחות; –

כי 'טמאו כל השמנים' היינו בני יון על ידי חכמת יונית שהיא נגד תורה שבעל-פה, זה לעומת זה, כמו שכתבנו במקום אחר, דאריסטו ראש חכמיהם היה בימי שמעון הצדיק – ראש חכמי המשנה. ווע"י חכמת יונית העלו חזיר, כדאיתא במנחות (סד): הוא אדום, כמו שדרשו רז"ל (ויק"ר יג) על פסוקי ואת החזיר; יכרסמנה חזיר. וכמו שאז"ל (איכ"ר ב) יש חכמה באדום, שנאמר 'דהאבדתי חכמים מאדום'. ועל ידי זה עלו. ומלכות יון המשילו ז"ל (ויק"ר שם) בנמר. וב'מגן אבות' לתשב"ץ על משנה 'עז כנמר', שהנמר ממזר מארי וחזיר הבר. פירוש, ארי הוא בבל כמו שאז"ל (שם), ובבל הוא יסוד תלמוד בבלי כמ"ש במק"א, כמו התרגום לשון בבל – אחורים ללשון הקודש, כן תורה שבעל-פה לתורה שבכתב. והמשניות חוברו בארץ ישראל תחת ממשלת רומי, וחבורם הוא תורה שבעל-פה. ואכמ"ל.

וכן איתא בזוהר דאינון קריבין לאורחי מהימנותא, כי אין בין מים עליונים למים תחתונים אלא כמלא נימא. ובס"ר שרק כותל דק כחוט השערה מפסיק בין גן עדן וגיהנם, וזה טוב וזה רע. רק על ידי הדמיון טעו הרבה אחריהם וגם בדורות אחרונים, כנודע. וטמאו כל השמנים – הם כל החכמות אמיתות של חכמי ישראל, נטבעו ונתערבו בחכמות חיצוניות, ונעשה נס על ידי הכהנים שהם מלמדי התורה בישראל כמו שנאמר 'ובאת אל הכהנים... יורו משפטין'.

והתחלת התורה שבעל-פה על ידי עזרא שהיה כהן, וכן אחר החורבן ע"י רבן יוחנן בן זכאי הכהן – ע' בהקדמת פירוש המשנה וביוחסין. וכהן גדול הגדול בחכמה מהם נמצא פך שמן חתום בחותמו, שברוב חכמה שבו חתום פך והוא כלי חרס קטן, כענין 'פכים קטנים' דיעקב, שידוע שהם נפשות ישראל היותר גרוועים... והחכמה הנמצאת בעמי הארץ שאין להם שכל להתחכם בחכמות בני נבר, היא שנשארת טהורה וטמנוה בחותמו של כהן גדול... (מתוך 'ליקוטי מאמרים' לר"צ הכהן, עמ' 237. וע"ע בספר פרי צדיק חנוכה).

עוד על **שמן וחכמה** – ע' הוריות יג: חמשה דברים משיבין את הלימוד... הרגיל בשמן זית. וע"ע: שפתי צדיקים – מקץ (מובא בילקוט אוהב ישראל עמ' קמד); רסיסי לילה נו (עמ' 163); עת האוכל (יג); עירין קדישין ובית ישראל – אמת ליעקב (רוז"ן) חנוכה. וע"ע במובא ביוסף דעת קדושין כט: בד"ה הא לן והא להו.

דף פו

'דתניא: שמן זית – מזיתו, מכאן אמרו זית ראשון מגלגלו בראש הזית...'. ע' פרש"י. ונראה לפרש

'שמן מזיתו' על דרך 'יין מגיתו' – שאמרו (בב"ב צז) שאין להביאו לנסכים, כי היין אינו משובח כשהוא חדש – בשמן להפך, כל שהוא חדש יותר עדיף, וזהו 'מזיתו' – שניכר טעם הזית בשמן [וכעין שאמרו בע"ז סו, שיין חדש טעם אחד יש לו ולענבים].

ובזה מדויק לשון הכתוב (בשופטים ט) ויאמר להם הזית החדלתי את דשני אשר בי יכבדו א' ואנשים... – 'יכבדו בי' ולא 'יכבדו בו' – משום שהשמן ניכר טעם הזית בו [ושמא משום ששמן זית אין דרכו לשתותו, לכך כתוב 'בי'] (משך חכמה תצוה כז, כ).

'...מנחות שהן לאכילה אינו דין שיטענו שמן זית זך...'. יש מפרשים [דלא כפרש"י כת"י] שהכוונה לאכילת אדם כלומר לשיירי מנחות הנאכלים לכהנים. וסברא היא שיש להקפיד על איכות השמן באכילת קדשים לאדם יותר משמן למאור (ע' תורה שלמה תצוה כז, צב).

(ע"ב) 'מאי שוין שוין למנחות' – אבל למנורה אין כשר אלא הראשון שהוא כתית ולא טחון (כפרש"י). ולתנא דברייטא שאף הראשון טחון, על כרחנו טעם החילוק אינו משום 'כתית' אלא משום זך, שהראשון לעולם נקי (כפאתוס'. עפ"י קרן אורה).

נראה לפי"ז שלענין הנפות הראשון שבשלישי עדיף על שני שבראשון, אך בכל זאת הוא מדורג אחריו משום האיכות והטעם. ולענין מנורה אין כשר אלא 'זך', אבל לענין מנחות מתחשבים במכלול המאפיינים, ולכן שני שבראשון שקול כראשון שבשני, שזה טוב בטריית וכד' וזה בניקונו.

'מחוץ לפרכת העדות יערך... ואם תאמר לאורה אני צריך והלא כל ארבעים שנה... אלא עדות הוא לכל באי עולם...'. לכאורה שאלה זו אינה מוסבת על פסוק זה דוקא, אלא על עצם הצבת המנורה במקדש. ויש לפרש בפשטות שהסבו המאמר על פסוק זה משום התירוץ 'עדות היא...!'

ויש מפרשים משהכתוב הזה היה ניתן לשמוע לכאורה שהמנורה נועדה להאיר לכהנים, שלכך הדגיש הכתוב להניחה מחוץ לפרוכת, כי לפנין מן הכפורת אין אדם נכנס ואין צריך להאיר. ועל כך באה השאלה וכי לאורה הוא צריך, הכהן (עתוס'. וע"ע בספר 'חדש האביב' בשבת כב:).

'זה נר מערבי שנותנין בה שמן כנגד חברותיה...'. לדעת האומרים מנורה מונחת בין צפון לדרום [וכן פסק הרמב"ם], הנר האמצעי הוא 'נר מערבי', מפני שפי הפתילה של הנר הזה משוך כלפי מערב (ע' להלן צח: ורש"י שם, ורש"י כת"י כאן).

ולדעת האומרים מנורה מונחת בין מזרח למערב, יש סוברים ש'נר מערבי' הוא הנר השני ממזרח, הראשון שיכול להיקרא 'מערבי' ועליו נאמר יערך אתו אהרן מערב עד בקר לפני ה' תמיד, ומפני שאין מעבירים על המצוות לכך מצוה להדליק אותו (עפ"י רבנו גרשום ורש"י כאן ורש"י ורמב"ן ועוד ראשונים בשבת כב: שו"ת הרשב"א ח"א שט ועוד. ולפי דעה זו יש סוברים שצריך שגם הנר המזרחי יהא דלוק, שאל"כ אין אני קורא בזה שלאחריו 'מערבי'. ע' בראשונים בשבת שם). ויש סוברים שהכוונה לנר המערבי ביותר (ערש"י להלן צח: ד"ה מדכתיב; פירוש המשנה לרמב"ם תמיד ג, ט, ו, א).

'לא ממה שנזרע ביניהן' – גם באופן שהיין לא נאסר משום כלאים, כגון שזרע זרעים אחרים מלבד חטה ושעורה, שאף כי אסור לכתחילה לזרוע שאר זרעים – אם זרע לא נאסרו ('הדושי הרשב"א'. עע"ש ובספר שושנים לדוד שעל המשניות, ובמנחה טהורה).

ככתבם וכלשונם'

'הראשון למנורה והשאר למנחות...' –

'ומאחר שכולן כשרין למנחות, למה נמנו? – כדי לידע יפה שאין למעלה ממנו, והשוה, והפחות. שהרוצה לזכות עצמו, יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו. הרי נאמר בתורה והבל הביא גם הוא מבכרות צאנו ומחלבהן, וישע ה' אל הבל ואל מנחתו.

והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב – שיהיה מן הנאה והטוב. אם בנה בית תפלה – יהיה נאה מבית ישיבתו. האכיל רעב – יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו. כסה ערום – יכסה מן היפה שבכסותו. הקדיש דבר – יקדיש מן היפה שבכסיו. וכן הוא אומר כל חלב לה' וגו' (רמב"ם סוף הלכות איסורי מזבח).

ובענין הזה כתוב בספר 'תולעת יעקב':

'כשאדם מאכיל העניים על שלחנו, הנה שלחנו כמזבח שמקריב עליו קרבן זבח שלמים לה'. לפיכך צריך להאכילם המשובח של השלחן, שכן חלב ודם קרב לגבוה. וכתוב בהרימכם את חלבנו ממנו וגו'. כי זה עיקר גדול בשלחנו של אדם – שיהיו עניים ואורחים על השלחן'.

'זך כתית למאור – ואין זך כתית למנחות' –

המנחות, באשר הן באות לכפרה אין מזיק בהן מעט פסולת, כי הנצרך לכפרה בהכרח עדיין אינו מנוקה מפסולת, וכמוהו כן קרבנו. אבל המנורה שבאה ל'מאור' ומרמות לחכמת התורה – צריכה להיות מזוקקת שבעתים – שמן זית זך (עפ"י שם משמואל תצוה, תרע"ב).

דף פז

'אלא אמר רבא: היינו טעמא דרבי, דכתיב אל תרא יין כי יתאדם – ולא פסל רבי בדיעבד (וכן מפורש בתוספתא שלפנינו – ט, ט. וע' בספר 'מחקרים בברייתא ובתוספתא'). ומשמע שחכמים מכשירים לכתחילה. וכן הלכה. ואולם משמע ברמב"ם שאם היה מיושן שנים רבות – לא יביא. יין לבן – לא יביא. ואם הביא – מחלוקת הראשונים אם כשר אם לאו (עפ"י לקוטי הלכות. וע"ע אודות יין חורוין לנסכים ולקידוש, בתשב"ץ ח"א נז; פה; קרן אורה כאן, ובמובא ביוסף דעת ב"ב צז).

'לא היו כונסין אותן בחצבין גדולים כו'. תנא חביות כדיות לודיות ובינוניות'. במשנתנו שנינו 'ולא כונסין אותו בחצבין גדולים אלא בחביות קטנות'. ואולם בתוספתא הגרסא 'ולא בחביות קטנות'. ולפי זה מובנים דברי הברייתא שכונסים בבינוניות (קרן אורה).

'שתי מדות של יבש היו במקדש'. פירוש, שני גדלים שונים של כלי מידה, אבל מכל סוג היו כמה וכמה (עפ"י טהרת הקדש. ע"ש).

דפים פו – פז

קנ. איזה יין כשר לכתחילה לנסכים, ואיזה אינו כשר לכתחילה ואיזהו שפסול בדיעבד?

לכתחילה מביאים יין מהכרמים העבודים פעמיים בשנה, מן הרגליות (= גפנים שוכבים) ולא מן הדליות. [כל הארצות כשרות, אבל היו מביאים מקדוחים ועטולין שהם 'אלפא' ליון. שניה להם בית רימה ובית לבן בהר, וכפר סיגנא בבקעה, כנ"ל].

בדיעבד כשר אף בלא ניר כלל (לקוטי הלכות, עפ"י הגמרא).

כונסים את היין בחביות קטנות – [כדיות לודיות בינוניות], ולא בחצבים גדולים. אין מניחים אותן שתיים שתיים אלא אחת אחת (שאם תתקלקל חבית אחת, לא תפגום את חברתה. רש"י כת"י. וי"מ שהכבוד קשה ליין – ר"ד. ולרמב"ם גרסה אחרת). ואינו ממלאן עד פיהן, כדי שיהא ריח היין נודף. ומביא את היין משליש החבית או מאמצעה, לא מפיה או מתחתיתה.

אין מביאים 'הליסטיון' (= יין מענבים שנמתקו בשמש), ואם הביא – כשר. ולדברי רבינא (שהגיה במשנה) לפרש"י – פסול. יין המתוק מחמת הפרי עצמו – פסול, (מלבד לרבינא לפירוש התוס'). יין ישן בן שנתים; לדברי רבי אין מביאים לכתחילה (מפני שאדמימותו כהה במקצת. רבא. וחזקיה דרש מהשוואה לכבש שאינו אלא בן שנה, והקשו לפי"ז היה בדין שכן שנתים ייפסל), וחכמים מכשירים המעושה והמבושל – פסול אף בדיעבד.

תירוש (= יין מגתו); לפירוש האחד ברש"י הרי הוא יין 'מתוק' שפסול.

(התוס' תמחו על כך מגמרא במקום אחר שהכשירוהו (ב"ב צו).

יין שיש בו קמחים; לדברי רבי יוסי בר"י, פסול.

א. אין הלכה כרבי יוסי בר"י (פיה"מ לרמב"ם. וכ"מ בחיבורו).

ב. יין חוריין – מחלוקת הראשונים אם כשר בדיעבד.

ג. בכל אלו שאמרו 'אם הביא כשר' – יש לעיין אם די כשהקדישו בפה, או דוקא בכלי שרת, או

שמא רק אם כבר נסכו על המזבח אין צריך להביא אחר, אבל כל עוד לא נסכו – לא יביאנו

(חזו"א מב, כו).

פרק עשירי; דף פז

קנא. א. אלו מדות יבש היו במקדש ולמה היו משמשות?

ב. חביתי כהן גדול – במה מחלקן לחלות?

ג. האם השלחן מקדש קמצים שניתנו על גביו?

א. שתי מדות של יבש היו במקדש: עשרון וחצי עשרון (ועשרון אחד. וכתוב עשרון עשרון – לרבות חצי עשרון). העשרון משמש למדידת כל המנחות [בכלל זה מנחת נסכים של פר ואיל שמידתן שנים ושלושה עשרונות – לפיכך נקוד בתוך ו' דעשרון]. חצי העשרון, בו היה מחלק מנחת חביתין [שהיה מביאה שלמה מביתו]. המידות הללו היו מכילות עשרון וחצי עשרון כשהן מחוקות.

לדברי רבי מאיר היו במקדש שתי מדות של עשרון (עשרון עשרון), אחת מכילה עשרון בגדישה והיתה משמשת לכל המנחות, ואחת מכילה במחיקה, בה נשתמשו למנחת חביתין (ומפני שהיו חוצים אותה, לא היתה גדושה, שלא יישפך). ועוד היתה מדת חצי עשרון (ועשרון).